

Overschild, Uitsijktoren Tetjehorn
(gemeente Slochteren)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2009-09/04

*Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn
(gemeente Slochteren, Gr.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
Staatsbosbeheer Regio Noord

Steekproefrapport 2009-09/04
ISSN 1871-269X
auteur: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)
autorisatie: drs. E. Schrijer (senior archeoloog)

De Steekproef werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.1

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef b.v., tenzij anders vermeld.

© De Steekproef b.v., Zuidhorn, september 2009

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef b.v. aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef b.v.
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteckproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteckproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01).....	1
1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02).....	1
2. Bureauonderzoek.....	3
2.1 Bronnen.....	3
2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04).....	3
2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04).....	4
2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03).....	6
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05).....	6
3. Veldonderzoek.....	7
3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01).....	7
3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03).....	8
4. Conclusies en advies.....	12

Appendix:	- archeologische periodes
	- archeologische kaart
	- boorstaten
	- laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard
	Boorbeschrijvingsmethode

Samenvatting

In verband met de geplande bouw van een uitkijktoren heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden in natuurgebied Tetjehorn bij Overschild, gemeente Slochteren, provincie Groningen. Voor de uitkijktoren moeten funderingspalen in de grond gezet worden die zullen reiken tot 0,8 meter beneden maaiveld. Doel van het onderzoek is vast te stellen of in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn die hierdoor bedreigd worden.

Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Bij het veldonderzoek zijn acht boringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied aan de rand van een erf ligt waar in 1997 een boerderij is gesloopt. De verhoging op het erf lijkt te wijzen op een wierde. Mogelijk was er bewoning tijdens de Romeinse tijd en de middeleeuwen, maar bewijzen hiervoor zijn niet bekend. Bij het veldonderzoek is ter plaatse van de geplande uitkijktoren een verstoorde bovengrond met puin vastgesteld met een dikte van 0,75 tot 1,1 meter. Daardoor zullen graafwerkzaamheden tot 0,8 meter de archeologische waarde van de boerderijplaats niet of nauwelijks aantasten. Wij adviseren ingrepen tot 0,8 meter beneden maaiveld toe te laten. Als toch diepere graafwerkzaamheden nodig zijn, adviseren wij de boerderijplaats nader te onderzoeken door middel van proefsleuven.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01)

In opdracht van Staatsbosbeheer Regio Noord, vertegenwoordigd door mevrouw A. de Jong, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd bij natuurgebied Tetjehorn te Overschild, gemeente Slochteren. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een uitkijktoren met een doorsnede van circa zes meter. Hiervoor zullen acht funderingspalen de grond in gaan tot een diepte van 0,8 meter beneden maaiveld. Doel van het onderzoek is vast te stellen of archeologische waarden aanwezig zijn die door deze bodemingrepen bedreigd worden.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied gemaakt aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Daartoe is gezocht naar archeologische indicatoren en is bepaald wat de gaafheid van de bodem is.

Figuur 1: Overschild op de topografische kaart 1:50.000. De plek van de te plaatsen uitkijktoren bij Tetjehorn ligt binnen de rode cirkel.

1.2 Locatiebeschrijving (KNA 3.1 LS02)

De te plaatsen uitkijktoren ligt noordelijk van het Schildmeer op circa twee kilometer ten oosten van Overschild. De toren komt op het zuidelijke deel

van het erf waar in 1997 een boerderij is afgebroken. Het erf ligt circa driekwart kilometer zuidelijk van de Graauwedijk.

Figuur 2: Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn: foto genomen in noordelijke richting. Links van de auto heeft de boerderij gestaan.

Tabel 1: Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn: administratieve gegevens.

provincie:	Groningen
gemeente:	Slochteren
plaats:	Overschild
toponiem:	Uitkijktoren, Tetjehorn
bevoegde overheid:	Gemeente Slochteren
opdrachtgever:	Staatsbosbeheer Regio Noord
oppervlakte:	0,01 hectare
hoogte:	-1 meter NAP
grenscoördinaten:	noordwest 250,132 / 589,082 noordoost 250,145 / 589,089 zuidwest 250,161 / 589,048 zuidoost 250,173 / 589,055
kaartblad:	7F
onderzoeksmeldingsnr:	36713
uitvoeringsperiode:	7 september 2009
onderzoeksdiepte:	4,5 meter beneden maaiveld
beheer documentatie:	Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis, De Steekproef bv, E-depot en RCE

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

Voor het bureauonderzoek zijn onderstaande bronnen gebruikt:

Tabel 2: Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn: geraadpleegde bronnen.

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geo-informatie en ICT.

Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Archeologie Leidraad 3. J.H.A. Bosch, 7 maart 2005.

Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 7 Oost Groningen. Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1985.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].

Fysisch geografische kaart van Groningen, schaal 1:50.000, Fysische Geografie in de Provincie Groningen. Milieu en Landschapsonderzoek. Provinciale Planologische Dienst van Groningen. F. L. Snijders. Afdeling Landinrichting, mei 1985.

Huguenin, de Atlas van. Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829. H.J. Versfelt en M. Schroor. Heveskes Uitgevers. Groningen/Veendam, 2005.

Kooper, de Atlas van. Oude kaarten van de provincie Groningen. Meindert Schroor. Bedum, 2003.

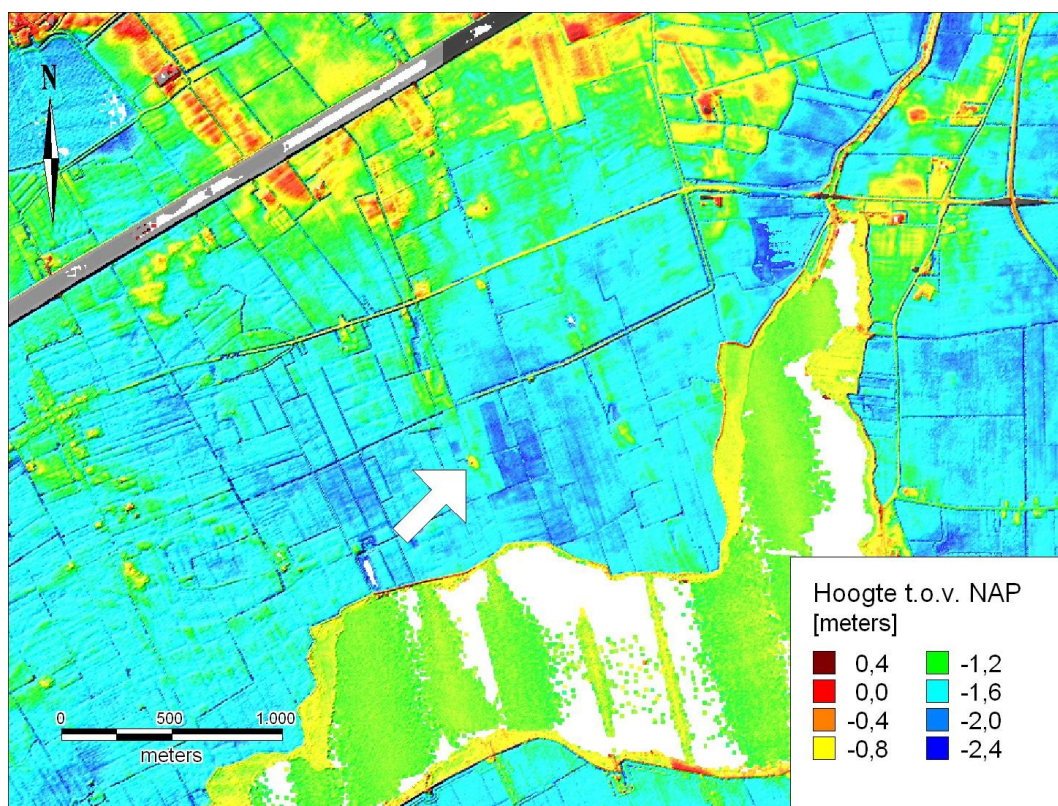
De Ondergrond van Nederland. E.F.J. de Mulder, M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong. Wolters-Noordhoff. Groningen/Houten, 2003.

Topografische Atlas Nederland, schaal 1:50.000. ANWB. Den Haag, 2002.

[Www.WatWasWaar.nl](http://www.WatWasWaar.nl), Kadastrale Kaarten uit 1832.

2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04)

Overschild ligt in een laag gelegen klei-op-veen-gebied. De top van het pleistocene sediment zit op een hoogte tussen 4 en 6 meter beneden NAP (3 tot 5 meter beneden maaiveld). Het onderzoeksgebied ligt op een uitloper van een knippige poldervaaggrond (gMn88C) die vanuit noordelijke richting het veengebied inloopt. Volgens de bodemkaart is ter plaatse van deze uitloper geen veen aanwezig binnen 120 centimeter beneden maaiveld. De uitloper is op de hoogtekaart herkenbaar als een verhoging in het landschap (zie Figuur 3, groen gekleurde rug). Het grondwater heeft een gemiddeld hoogste stand van minder dan 40 centimeter beneden maaiveld en een gemiddeld laagste stand van meer dan 120 centimeter (grondwatertrap V).

Figuur 3: Overschild, Uithoorn: Hoogtekaart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Het onderzoeksgebied is de geel gekleurde verhoging in het terrein die door de pijl wordt aangewezen. Het ligt op een rug in het landschap (groen gekleurd).

2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04)

Het onderzoeksgebied staat geregistreerd als 'vondstmelding' (nr. 406120, zie Appendix Archeologische Kaart). ARCHIS vermeldt dat het terrein een wierde betreft en zegt hierover: 'De wierde zou bewoningssporen uit de romeinse tijd

bevatten.' Er is geen informatie bekend van vondsten of onderzoek bij de wierde die dit bewijzen. Binnen een kilometer rondom het onderzoeksgebied zijn verder geen archeologische waarden gemeld. Op een afstand tot circa twee kilometer bevinden zich (huis)wierden en vlaknederzettingen vanaf de romeinse tijd. Ze liggen net als de boerderijplaats in het plangebied op de hogere delen van het landschap.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden heeft de rug, waar het plangebied op het uiteinde van ligt, een hoge trefkans op archeologische waarden (zie Appendix Archeologische Kaart).

Tabel 3: Overschild, Uitzichtoren Tetjehorn: archeologische waarden in de omgeving. Voor de ligging zie Appendix Archeologische Kaart. Voor datering zie Appendix Archeologische Periodes.

CMA / CAA	RD-coördinaten	Datering	Omschrijving
monumenten			
175 (7F-051)	252,147 / 590,660	middeleeuwen	wierde
5447 (7E-038)	248,743 / 590,838	middeleeuwen laat	klooster
6992 (7E-139)	249,240 / 587,825	romeinse tijd	nederzetting (wierde?)
		middeleeuwen	onbekend (wierde?)
7036 (7F-090)	251,486 / 590,772	romeinse tijd	nederzetting
11822 (7F-149)	251,194 / 590,676	romeinse tijd - nieuwe tijd	huiswierde
		middeleeuwen laat - nieuwe tijd	klooster
waarnemingen			
39437 (7EZ-27)	248,780 / 590,000	romeinse tijd vroeg - midden	tenminste drie lage huiswierdes
39504 (7FZ-16)	252,120 / 590,660	middeleeuwen laat A	wierde
39508 (7FZ-20)	251,520 / 590,770	romeinse tijd midden - laat	scherven terpaardewerk, benen spinklosje, cultuurlaag / brandlaag
39510 (7FZ-22)	251,450 / 590,760	onbekend	centrum van een vlaknederzetting
44859 (7EZ-51)	248,738 / 590,833	onbekend	kloostervoorwerk
56910 (7EZ-56)	248,942 / 590,031	romeinse tijd vroeg	terrein met tenminste vijf wierden en acht overslibde nederzettingen proefsleufonderzoek heeft opgeleverd: scherven aardewerk, greppels en een afvalkuil
410476 (7HN-18)	251,900 / 587,200	ijzertijd laat - romeinse tijd	scherf terpaardewerk
vondstmelding			
406120	250,160 / 589,080	romeinse tijd - nieuwe tijd	wierde

2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03)

Op topografische kaarten uit de 19^e en 20^e eeuw is in het plangebied een boerderij aanwezig. De gronden rondom zijn in gebruik als akker of weiland (zie Figuur 4). In 1997 is de boerderij afgebroken. De omliggende landbouwpercelen maakten plaats voor natuur.

Figuur 4: Tetjehorn op een topografische kaart uit 1962. De plek van de te bouwen uitkijktoren wordt aangewezen door een pijl. Destijds bestond de regio nog uit landbouwgronden met boerderijen. De boerderij op de plek van het plangebied is afgebroken in 1997.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05)

Onderzoeksgebied Uitkijktoren Tetjehorn ligt op het uiteinde van een rug. Ter plaatse is een verhoging aanwezig waarop tot 1997 een boerderij stond. Op wierden in de regio dateert de vroegste bewoning uit de Romeinse tijd. Mogelijk was het plangebied toen ook al bewoond. Uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen kunnen cultuurlagen aanwezig zijn en diepere grondsporen. Mogelijke archeologische indicatoren zijn scherven aardewerk, bot, houtskool, bouw materiaal en dergelijke.

Tabel 4: Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn: specificatie archeologische verwachting.

datering:	vanaf Romeinse tijd
complextypen:	nederzetting
omvang:	hele plangebied
diepteligging:	waarschijnlijk binnen twee meter
locatie:	hele plangebied
prospectiekenmerken:	cultuurlagen, aardewerk, baksteen, houtskool
mogelijke verstoringen:	voormalige boerderij

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 3.1 VS01)

Het veldonderzoek heeft plaats gevonden op 7 september 2009. Er zijn acht verkennende boringen geplaatst (zie Figuur 5). De boringen zijn gezet op een veertig meter lange raai op het zuidelijke deel van het erf. Boring 1 ligt in het land zuidelijk van het erf, boring 3 ligt op de plek van de uitkijktoren en boring 5 ligt op het hoogste deel van het terrein waar de boerderij gestaan heeft. De overige boringen liggen tussen deze boringen in. De afstand tussen de boringen bedraagt vijf meter, met uitzondering van de afstand tussen boringen 1 en 2 die tien meter is.

Figuur 5: Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn: boorpuntenkaart. De genummerde punten geven de ligging van de boringen weer. De plek van de te bouwen uitkijktoren (boring 3) is rood gekleurd.

De boringen zijn verricht met een guts met een doorsnede van drie centimeter. De bovenlaag is eerst weggeboord met een puinboor. Nadat de lagen zijn beschreven zijn de boringen op het erf nageboord met een edelmanboor van zeven centimeter doorsnede. Zodoende is meer monster verzameld en de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren vergroot. De opgeboorde grond is doorzocht op archeologische indicatoren door het laagsgewijs af te

snijden in guts en boorkop. De boringen zijn gezet tot een diepte van twee meter beneden maaiveld. Boring 1 is gezet tot 4,5 meter ter controle van de ondergrond. Hiermee is het pleistocene zand bereikt. Boring 4 is gestrand op 0,8 meter diepte op verharding, mogelijk de fundering van de achtergevel van de boerderij. De resultaten van de boringen zijn opgenomen in de Appendix in de vorm van boorstaten en laagbeschrijvingen.

Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De hoogte van de boorlocaties is bepaald met behulp van een waterpas. De hoogten zijn gerelateerd aan NAP met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Op het terrein was geen veldkartering door de dichte begroeiing met gras (zie Figuur 2). De vondstzichtbaarheid was slecht.

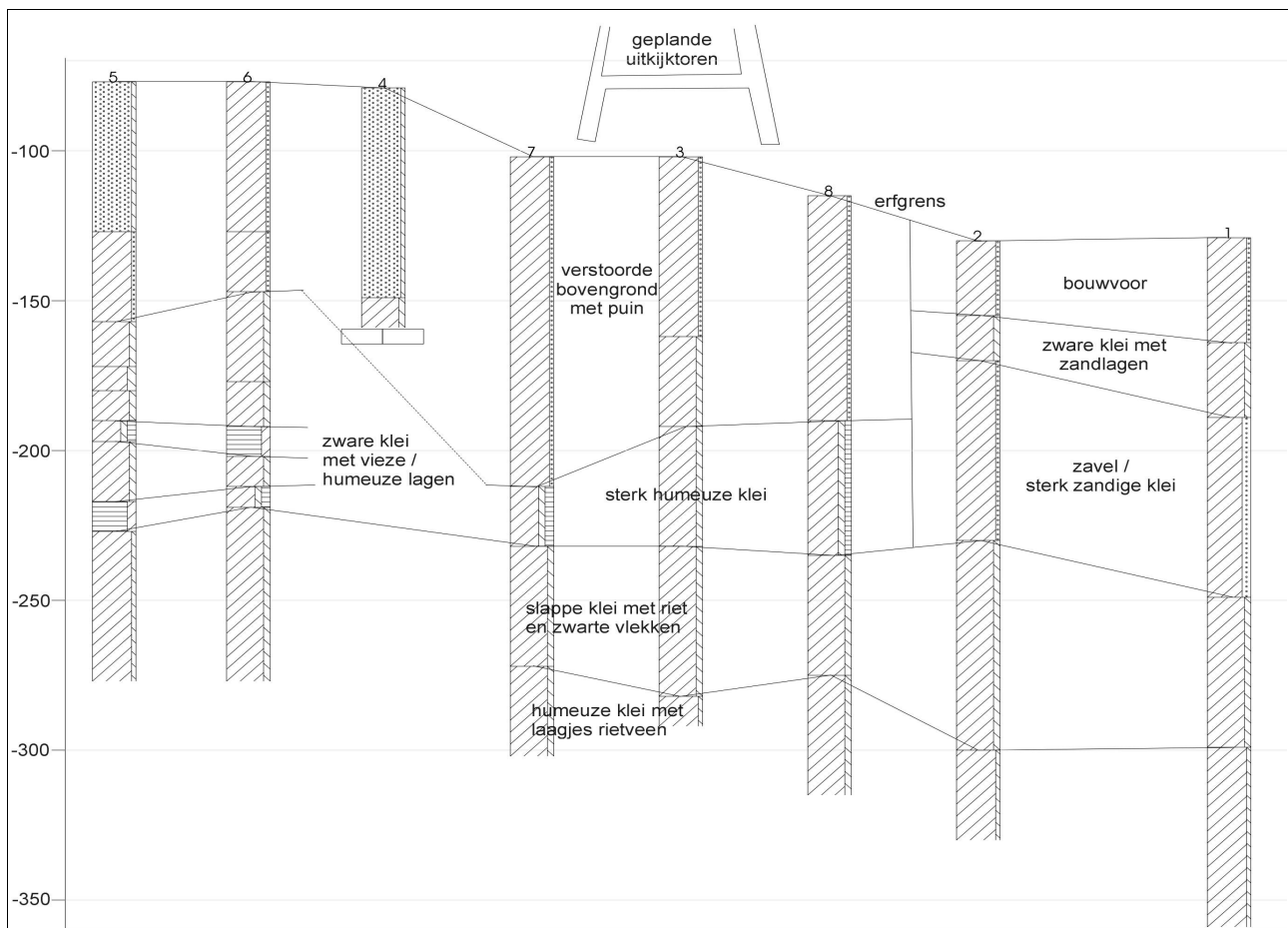
3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03)

De top van het pleistocene zand is aangetroffen op een hoogte van -5,4 meter NAP (boring 1). In het zand heeft niet of nauwelijks bodenvorming plaats gevonden. Waarschijnlijk is het daarvoor in het algemeen te nat geweest. Op het zand bevindt zich een 0,2 meter dikke gyttja-achtige afzetting van organisch materiaal met enige zandige bijmenging zonder herkenbare plantenresten. Blijkbaar was ter plaatse een laagte aanwezig waarin eind pleistoceen / begin holoceen een meer lag.

Op de gyttja-achtige afzetting ligt tot circa -2,8 meter NAP een sterk gelaagd pakket humeuze klei met lagen rietveen. De veenlagen hebben een dikte in de orde van enkele millimeters. Ook zijn twee dikkere lagen aanwezig: van -5,2 tot -5,0 meter NAP (direct op de gyttja-achtige afzetting) en van -4,4 tot -3,6 meter NAP. Het pakket is gevormd in een brak milieu. Tijdens stormvloed reikte de zee tot in het gebied en werd klei afgezet. Tijdens rustiger periodes breidde de vegetatie zich uit en werd veen gevormd.

Op de humeuze klei met lagen rietveen volgt een pakket grijze, slappe klei met rietrestanten van -2,8 tot -2,3 meter NAP. De top hiervan ligt op één tot anderhalve meter beneden maaiveld. Deze laag is bij alle boringen aangeboord. Het ontbreken van veenlagen wijst op intensivering van de overstromingsfrequentie van de zee.

Na de slappe klei volgt een driedeling in het profiel. Bij boringen 1 en 2 ten zuiden van het erf ligt een pakket zandige klei oftewel zavel op de slappe klei (zie Figuur 6). Dit sediment ontbreekt bij de overige boringen. Het is afgezet onder relatief hoog hydrodynamische condities, waarschijnlijk in een getijdengeul. Waarschijnlijk betreft het de getijdengeul die de rug gevormd heeft in het landschap waar de boerderijplaats op het uiteinde van ligt (zie Paragraaf 2.2). Op de zandige klei volgt tot aan het maaiveld een halve meter zware klei met zandlagen waarvan de bovenste decimeters de huidige bouwvoor zijn.

Figuur 6: Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn: Profiel boringen. De hoogtes zijn in centimeters ten opzichte van NAP. De afstand tussen boringen 1 en 2 is tien meter en tussen de overige boringen vijf meter.

In het middelste deel bij boringen 3, 7 en 8 ligt ter hoogte van de zandige klei van boringen 1 en 2 een pakket van enkele decimeters humeuze, matig slappe klei (zie Figuur 7). Bij boringen 7 en 8 zijn hierin enkele spikkels oranje baksteen gevonden. Bij boring 3 is op 0,9 meter diepte een scherp dubbel geglazuurd aardewerk (nieuwe tijd) opgeboord. Dieper is op 1,1 meter een brokje houtskool en een stuk verweerd, gebakken materiaal gevonden waarvan de aard (aardewerk, baksteen) en ouderdom niet vast te stellen is. De laag lijkt de vulling van een spoor. Hoewel dateerbaar materiaal niet is aangetroffen in de laag, lijkt het een relatief recent spoor van een greppel of iets dergelijks. Op de humeuze laag ligt tot aan het maaiveld recent verstoorde grond met puin. Deze bovenste laag heeft een dikte van 0,75 meter (boring 8) tot 1,1 meter (boring 7).

Het deel van boringen 3, 7 en 8 lag waarschijnlijk achter de voormalige boerderij. De boerderij lijkt te hebben gestaan ter plaatse van boringen 4, 5 en 6. Bij boring 4 is op 0,8 meter diepte een ondoordringbare verharding

aanwezig. Mogelijk betreft het de fundering van de achtergevel van de boerderij.

Figuur 7: Overschild, Uitsijktoren Tetjehorn: boring 7, 100 tot 150 centimeter beneden maaiveld. Er zijn drie lagen zichtbaar: links circa twee decimeter natuurlijke grijze klei (1,3 tot 1,5 m), in het midden sterk humeuze klei die lijkt op de vulling van een spoor (1,1 tot 1,3 meter) en rechts de verstoorde bovengrond met puin (1,0 tot 1,1 meter).

Bij de twee noordelijke boringen 5 en 6 ligt ter hoogte van de zavel (boringen 1 en 2) en de humeuze klei (boringen 3, 7 en 8) een pakket zware klei. Onderin zitten twee (boring 6) tot drie (boring 5) vieze / humeuze lagen die lijken op wierdelagen (zie Figuur 8). De bovenste decimeters lijken gezien de vele wortels op een plaggenophoging. De onderste decimeters zijn nog slap, de middelste decimeters zijn matig slap tot matig stevig en de bovenste decimeters zijn stevig als gevolg van rijping. De enige archeologische indicatoren in het pakket zijn enkele spikkels oranje baksteen onderin bij boring 6. Dateerbaar materiaal zoals scherven aardewerk is niet gevonden. Bij boringen 5 en 6 heeft de bovenliggende puinlaag een dikte van respectievelijk 0,8 en 0,7 meter.

De vraag of de boerderijplaats een wierde betreft, is op basis van het huidige onderzoek niet te beantwoorden. Er zijn lagen beschreven die lijken op wierdelagen en lagen die lijken op een plaggenophoging zoals in een wierde vaak voorkomt. Echter deze lagen liggen relatief laag, de 'wierdelagen' zijn relatief slap / ongerijpt en er is geen aardewerk, houtskool en bot in aangetroffen. Datering van de boerderijplaats is daardoor ook niet mogelijk op basis van dit onderzoek.

Figuur 8: Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn: boring 6, 70 tot 110 cm beneden maaiveld (bovenste foto) en 110 tot 160 (onderste foto). Op de onderste foto zijn twee vieze / humeuze lagen zichtbaar die lijken op wierdenlagen. Op de bovenste foto komen vele onregelmatige verstoringen zoals van wortels voor. Mogelijk betreft de afzetting een plaggenophoging of iets dergelijks.

4. Conclusies en advies

Onderzoeksgebied 'Uitkijktoren Tetjehorn' ligt op het uiteinde van een rug. De toren is gepland op de rand van een verhoogde boerderijplaats die geregistreerd is als wierde met bewoning tijdens de periode van de Romeinse tijd tot en met de nieuwe tijd. Vondsten of onderzoek die dit onderschrijven zijn niet bekend. Op basis van het huidige onderzoek is evenmin met vast te stellen wat de aard en ouderdom van de boerderijplaats is, aangezien dit onderzoek zich alleen heeft gericht op de zuidelijke rand ervan.

Op de plek van de toren is een verstoorde bovengrond vastgesteld met een dikte van 0,75 tot 1,1 meter. Hieronder is een humeuze laag aanwezig. Waarschijnlijk betreft het de vulling van een grondspoor. Er zijn geen vondsten gedaan in de laag die wijzen op een middeleeuwse ouderdom of eerder. Het archeologisch verwachtingsmodel dat in het onderzoeksgebied mogelijk bewoning heeft plaats gevonden tijdens de Romeinse tijd of middeleeuwen, wordt door het onderzoek niet bevestigd.

De geplande diepte van de bodemingrepen ten behoeve van de uitkijktoren is 0,8 meter beneden maaiveld. Wij adviseren deze ingrepen toe te laten, aangezien de archeologische waarde van de wierde hierdoor niet of nauwelijks wordt aangetast. Als toch diepere graafwerkzaamheden nodig zijn, adviseren wij nader onderzoek door middel van proefsleuven. Dit dient te worden uitgevoerd door een daartoe bevoegd bureau volgens een vooraf door de bevoegde overheid goed gekeurd Programma van Eisen.

Indien bij graafwerkzaamheden archeologische grondsporen worden aangetroffen en / of archeologische vondsten worden gedaan, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de provinciaal archeoloog dhr. H.A. Groenendijk (050-3164291 / 06-25021149) en bij de gemeente Slochteren, conform de Monumentenwet 1988, artikel 53 & 54.

Appendix

Overschild, Uitkijktoren Tetjehorn

- archeologische periodes
- archeologische kaart
- boorstaten
- laagbeschrijvingen boringen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden